

De vergeten verjaardag van Viditel

19-08-2015 09:40

Afgelopen maand werd de lancering van de eerste, openbare online informatiedienst, 35 jaar geleden, met een oorverdovende stilte gevierd. Noch KPN, de opvolger van de PTT, noch het Museum voor Communicatie besteedden er aandacht aan. Is de stilte terecht of verdient Viditel het om opgenomen te worden in de canon van de digitale informatievoorziening in Nederland?

Technologie

Viditel was de merknaam voor een informatiedienst die is opgezet door het Staatsbedrijf der PTT. De technologie die gebruikt werd viel onder de generieke naam videotex. In feite was videotex een presentatieprotocol voor een tekstdienst op televisie, in Nederland beter bekend als Teletekst. Dankzij een chip in het televisietoestel en gebruik van de televisiegolven konden het laatste nieuws, de voetbaluitslagen en vertrek- en aankomsttijden op Schiphol worden opgevraagd. Viditel gebruikte hetzelfde presentatieprotocol, maar de informatie werd via telefoonlijnen vervoerd; daardoor was de dienst interactief.

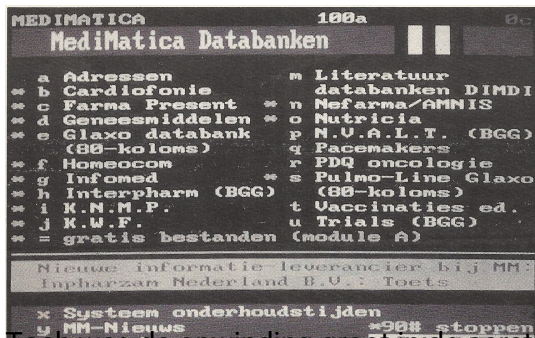
De PTT koos in 1979 voor het Britse systeem van videotex. Wereldwijd waren er andere systemen. Zo ontwikkelde Frankrijk een eigen systeem van teletekst voor televisie en interactieve informatiediensten, waarvan het afleverstation niet de televisie was, maar een fraai vormgegeven terminal, bekend als Minitel. Frankrijk koos voor een eigen systeem omdat het verkeer wilde genereren op haar nieuwe telecomnetwerk. En de dienst, Télétel genaamd, werd een absoluut succes dankzij de telecominfrastructuur, de elektronische telefoongids, de kiosk-structuur voor informatiediensten en de softpornodiensten, *messagerie rose*. Télétel ging in 1981 van start en telde rond 1996 niet minder dan 25 miljoen connecties. In een latere fase bleek het succes echter ook een keerzijde te hebben. De dominantie van Télétel/Minitel leidde in de jaren negentig tot een langzame penetratie van internet in Frankrijk. Anders gezegd: de eerste stad op gas was de laatste op elektriciteit. Op 30 juni 2012 beëindigde Télétel haar dienst.

De start van Viditel

De dienst begon met 150 informatieleveranciers zoals de uitgevers VNU, Kluwer, Wegener, Tijn Data, maar ook de ANWB en Albert Heijn. En er waren zowaar een paar nieuwigheden. Zo was er een eerste vacaturebank, Jobdata van VNU Intermediair, een echte paginatrekker; de dienst werd opgeheven in 1983. ANP was aanwezig met een persdienst. De Nederlandse dagbladuitgevers lanceerden Krantel; de site bevatte categorieën als die van de krant met buitenland, binnenland enzovoort. Als er geen nieuws was in een bepaalde categorie dan stond er op de pagina GEEN NIEUWS VANDAAG. Iets vergelijkbaars gebeurde bij BOEKDATA, een dienst die de nieuw verschenen boeken aankondigde: GEEN TITELS VANDAAG. En van de speciale effecten (zeven kleuren en blinken) werd driftig gebruik gemaakt. Zo had CB (toen nog Centraal Boekhuis) met Kerstmis een kerstboom met lichtjes in alle zeven kleuren die allemaal knipperden.

Hoge verwachtingen

Toch was de opwinding groot in de eerste maanden. Maar dat liep terug toen de gebruikers slechts druppelsgewijs binnenkwamen. Zakelijke gebruikers kwamen wel, maar consumenten bleven weg. Eind augustus 1981 waren er 180 informatieleveranciers en 3000 abonnees. Toen zowel de informatieleveranciers als de abonnees vanaf september 1981 het volle pond moesten gaan betalen zakte het aantal informatieleveranciers drastisch weg tot 130.

Toch bleef de PTT positieve cijfers naar buiten brengen en maakte een klassieke PR-fout: opgepompte cijfers. Deze truc werd door de redactie van VNU nieuwsbrief Media-info aan de kaak gesteld, wat leidde tot een intensieve discussie met het Staatsbedrijf der PTT. De opgepompte cijfers hielpen niet en het was duidelijk dat Viditel moeite had om consumenten aan te trekken.

Dus werd er gezocht naar andere wegen. Een optie was videotex over de kabel; een aantrekkelijk vooruitzicht in een dicht bekabeld land, maar de technologie moest nog ontwikkeld worden. Zuid-Limburg werd het gesubsidieerde proefterrein hiervoor. Een echte impuls kwam in 1986 toen de Postbank startte met elektronisch bankieren. Toch hielp het niet echt, want in september 1989 werd Viditel als dienst gestopt en vervangen door Videotex Nederland. En op 1 januari 1997 verdween Videotex Nederland om plaats te maken voor Planet Internet.

Waarom faalde Viditel?

Er is een aantal redenen voor. Viditel was de eerste publieke online informatiedienst in Nederland. Ervaring met elektronische informatievoorziening was er nauwelijks bij uitgeverij; bovendien sprongen 'nieuwe uitgeverij' op het medium. Bedrijven, maar ook consumenten waren nog niet gewend aan elektronische informatiedistributie noch kenden ze de waarde van elektronische informatie en handel. Bovendien was er een perceptieprobleem: wat was het verschil tussen teletekst en Viditel. Ook de aanvankelijke incompatibiliteit met pc droeg niet bij aan de populariteit. Bovendien was de dominante rol van de PTT als technisch manager, informatiebeheerder en promotor een handicap. Ten slotte was de dienst te duur voor consumenten en niet goedkoop voor zakenlui.

In de canon

Moet Viditel opgenomen worden in een canon van de elektronische informatievoorziening in Nederland? Viditel was de eerste openbare online dienst in Nederland, 24 uur per dag, 7 dagen per week en 365 dagen in een jaar toegankelijk. Dat was in zichzelf al een sociale innovatie in een land dat toen nog geen zondagskranten kende en waar geen vers brood te krijgen was op zondagmorgen.

Jak Boumans is consultant bij Electronic Media Reporting, een Nederlands consultancy-bureau dat is gespecialiseerd in content strategy. Hij heeft ruime ervaring in de uitgeefwereld, onder meer bij VNU, Kluwer en TNO. Ook is hij secretaris van de European Academy of Digital Media (een project van EADiM), dat tot doel heeft jonge mensen op te leiden in het exploiteren van digitale media.

Jak Boumans